

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”
Факультэт гуманітарыстыкі і моўных камунікацый
Інстытут неафілалогіі Зеленагурскага ўніверсітэта (Польшча)

А Г М Е Н Ь

Штогоднік-альманах Цэнтра славянскіх моў і культур

ВЫПУСК 3

*Віцебск
ВДУ імя П.М. Машэрава
2021*

УДК 378.14:811.16:008:130.2
ББК 74.484+81.41+71.4к49
А24

Выдаецца з 2019 года

Рэдакцыйная калегія:

С.У. Нікалаенка, Ю.М. Бабіч, Н. Ермакова, М. Сазонава

Агмень : штогоднік-альманах Цэнтра славянскіх моў і культур / рэдкал.: С.У. Нікалаенка [і інш.]. – Віцебск : ВДУ імя П.М. Машэрава, 2021. –
А24 Вып. 3. – 58 с.

На вокладцы змешчаны фотаздымак горада Віцебска.

УДК 378.14:811.16:008:130.2
ББК 74.484+81.41+71.4к49

© ВДУ імя П.М. Машэрава, 2021

ЗМЕСТ

I. ФЕСТИВАЛЬ БЕЛАРУСКАГА СЛОВА 2020	5
II. АНЛАЙН-ЛЕКЦЫ І ЦЭНТРЫ СЛАВЯНСКІХ МОЎ І КУЛЬТУР	11
III. МЕСЯЦ ПОЛЬСКОЙ ЛІТАРАТУРЫ	17
IV. АГУЛЬНАГАРАДСКАЯ ДЫКТОЎКА ДА ДНЯ РОДНОЙ МОВЫ	21
V. СУВЯЗІ ЦЭНТРА СЛАВЯНСКІХ МОЎ І КУЛЬТУР З ІНШЫМІ НАВУЧАЛЬНЫМІ ЎСТАНОВАМІ	25
VI. ШКОЛЬНЫ ДАСВЕДНАШЫХ СТУДЭНТАЎ.....	31
VII. “СЛАВЯНСКІХ МОЎ САЛОДКАЕ ГУЧАННЕ”: КУЛЬТУРНА-АДУКАЦЫЙНАЯ ІМПРЭЗА	35
VIII. БЕЛАРУСЫ, ЯКІЯ ПРЫНЕСЛІ СЛАВУ ІНШЫМ НАРОДАМ	39

Шаноўныя сябры!

У вас у руках трэці нумар альманаха “Агмень” – друкаванага органа Цэнтра славянскіх моў і культур. У папярэдніх выданнях змяшчалася інфармацыя пра імпрэзы Цэнтра, якія ладзіліся непасрэдна ў аўдыторыі, “ужывую”. Але складаная пандэмічная сітуацыя апошняга часу ўнесла істотныя карэктывы і ў рэжым нашай працы. Большая частка мерапрыемстваў у 2020 / 2021 навучальным годзе праводзілася ў анлайн-фармаце. У гэтым нумары мы акурат прапануем кароткі агляд найбольш цікавых імпрэзаў Цэнтра.

Так, у прыватнасці, дастаткова шмат увагі мы прысвяцілі знаёмству з новымі выданнямі набыткаў славянскіх літаратур, якія ўпершыню выйшлі па-беларуску. Нашы студэнты ўдзельнічалі ў анлайн-лекцыях, анлайн-прэзентацыях, абмяркоўвалі новыя творы, дзяліліся сваімі ўражаннямі, дыскутавалі. Інфармацыю пра гэта вы знойдзеце на старонках нумара.

Цэнтр славянскіх моў і культур традыцыйна прымае ўдзел у напісанні Агульнагарадской дыктоўкі да Міжнароднага дня роднай мовы, да Дня Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. І пра гэта можна даведацца на старонках выдання.

Таксама трэці нумар “Агменя” змяшчае шмат іншых пазнавальных, карысных звестак, якія будуць запатрабаваныя і студэнтамі-філолагамі, і ўсімі, хто цікавіцца славянскімі мовамі і культурай славянскіх краін.

Юрый Бабіч – кіраўнік Цэнтра славянскіх моў і культур

I.

**ФЕСТИВАЛЬ
БЕЛАРУСКАГА
СЛОВА 2020**

ЦЭНТР СЛАВЯНСКІХ МОЎ І КУЛЬТУР НА ФЕСТИВАЛІ БЕЛАРУСКАГА СЛОВА

На факультэце гуманітарыстыкі і моўных камунікацый 23-27 лістапада 2020 года праходзіў традыцыйны Фэстываль беларускага слова. Але ўпершыню праз пандэмічныя абмежаванні ён ладзіўся ў анлайн-рэжыме.

І таксама ўпершыню адбыўся інтэрактыўны відэамарафон беларускамоўнага забаўляльнага кантэнта “#Мова_TikTok_Цікава”. Студэнты на працягу ўсяго тыдня размяшчалі цікавыя і пазнавальныя відэакліпы ў сацыяльнай сетцы TikTok.

Усе астатнія мерапрыемствы адбываліся на папулярнай платформе Instagram.

У межах паэтычнага флэшмобу “**Да мяне прытулілася слова...**” і чэленджа “**Не знікаць Паэтам вечна...**” выкладчыкі і студэнты нашага ўніверсітэта размяшчалі на адмысловай старонцы ў сеціве свае відэаролікі, у якіх яны чыталі вершы славурых паэтаў.

Таксама быў запушчаны чэлендж у Інстаграм-сторыз “#School_Мова_Вывучай”, удзел у якім прынялі дзеці. Школь-

нікі паказалі сваю шчырую любоў да беларускага слова, прадэманстравалі свой талент у чытанні папулярных паэтычных твораў.

На працягу трох дзён студэнты мелі магчымасць прымаць удзел у анлайн-віктарыне “**Беларуская скарбонка**”. Усе ахвотныя (а іх было нямала) змаглі паказаць свае веды ў розных аспектах нацыянальнай культуры.

Да 90-годдзя з дня нараджэння пісьменніка Уладзіміра Караткевіча прайшло завочнае падарожжа “**Вечным застанеца толькі тое, што ты аддаў**”. Актывісты Цэнтра славянскіх моў і культур, іншыя студэнты ФГіМК запісалі цікавыя, пазнавальныя, прыгожыя відэаролікі, у якіх распавядалі пра малавядомыя факты з жыцця і творчасці Уладзіміра Караткевіча, прачыталі яго вершы і праспявалі песні.

Таксама многія студэнты і выкладчыкі з вялікай цікавасцю прынялі ўдзел у конкурсе фотаздымкаў “**Мая Віцебшчына: гісторыя на фоне карцін прыроды**”.

Некалькі дзён Instagram няспынна папаўняўся фотаздымкамі нашых студэнтаў і выкладчыкаў, на якіх яны адпачываюць у розных куточках Віцебшчыны і не толькі.

Дзень гістарычна-культурнай спадчыны “**Самая-самая (займальная) Віцебшчына**” стаў своеасаблівым фіналам, перадзакрыццём Фэстывалю беларускага слова. Удзельнікі гэтай акцыі выкладвалі фотаздымкі ў Instagram, дзе супастаўлялі стары і сучасны Віцебск. Можна сказаць, што падобная ідэя аб’ядноўвае пакаленні, бо бабулі і дзядулі дзяліліся сваімі ўспамінамі і фота са сваімі ўнукамі. Было насамрэч неверагодна цікава ўспомніць і параўнаць розныя гістарычныя перыяды Віцебска.

Падсумоўваючы, хацелася б адзначыць, што Фэстываль сапраўды захапіў сваім каларытам, непаўторнасцю, маштабам і прыгожым гучаннем роднай мовы.

*Марына Сазонава – сябра рады
Цэнтра славянскіх моў і культур*

*Люблю твае, Нарач, затокі і тоні,
як вецер густыя туманы развесіць...*

Гісторыя беларускіх кактусаў пачалася ў Сасноўцы

*Лета заўсёды застаецца альбо
на фотаздымках, альбо ў сэрцы*

*Месца, дзе адпачываеш
і душой, і сэрцам*

Свая зямля - вось што аснова!

*Лес - маленькі кавалачак
раю на зямлі*

*Кожны чалавек носіць
сваё неба з сабой*

*Трымаю за рагі, каб не ўбрыкнуў...
Расонічына*

II.

АНЛАЙН-ЛЕКЦЫ
Ў ЦЭНТРЫ
СЛАВЯНСКІХ МОЎ
І КУЛЬТУР

АНЛАЙН-ЛЕКЦЫІ

Цэнтр славянскіх моў і культур традыцыйна ладзіць анлайн-сустрэчы з вядомымі паэтамі, пісьменнікамі, перакладчыкамі. 13 кастрычніка 2020 года адбылася анлайн-лекцыя з цыкла “Санаторый пад клепаідрай”. Папулярны і модны, асабліва сярод моладзі, паэт-перакладчык Андрэй Хадановіч распавёў пра знакамітага польскага лірыка, сатырыка-фрашкапісца, прэзаіка і вядомага ва ўсім свеце афарыста Станіслава Ежы Леца (1909-1966).

Асноўнымі тэмамі анлайн-лекцыі сталі наступныя:

Этапы сталення: львоўскі футурыст, цярнопальскі вязень, люблінскі партызан.

Падарожжа ў Святую Зямлю: туды і назад.

З “чорнага спісу” – у анталогіі і хрэстаматыі.

“Паэма, гатовая да скачка”: эвалюцыя пасляваеннай творчасці Леца-паэта. Лірыка і сатыра. Ад класічнай формы да вольнага верша.

“Трохі радасці і мучэнні, перажытыя ў скарачэнні”: як “перамагчы” Каханоўскага ў жанры фрашкі?

“Непрычасаныя думкі”: рэцэпт літаратурнага шэдэўра.

Чаму Леца трохі абражала яго сусветная слава афарыста?

Афарызмы пісьменніка ў беларускіх перакладах рознага часу.

Вершы і фрашкі Леца як выклік беларускаму перакладчыку.

Студэнты-філолагі з непадробнай цікавасцю слухалі лекцыю, занатоўвалі но-

вую для сябе інфармацыю, абмяркоўвалі цікавыя факты з жыцця класіка польскай літаратуры. Можна смела сцвярджаць, што падобныя мерапрыемствы істотна спрыяюць пашырэнню ведаў пра славянскіх творцаў, садзейнічаюць прафесійнай падрыхтоўцы спецыялістаў-філолагаў.

18 мая 2021 г. Цэнтр славянскіх моў і культуры запрасіў ахвотных на анлайн-прэзентацыю кнігі Станіслава Ежы Леца “Цынік на прагулцы”, якая нядаўна выйшла па-беларуску – у перакладзе Андрэя Хадановіча.

Як сказаў падчас сустрэчы сам Андрэй Хадановіч, чытачы могуць у поўнай меры аданіць паэтычныя эксперыменты авангарднага і правакацыйнага Леца перыяду яго дэбютнага зборніка “Колеры” (Barwy, 1933).

Ваенны досвед партызана і вязня канцлагера адлюстраваны ў кнігах “Палявы нататнік” (Notatnik polowy, 1946) і “Новыя вершы” (Nowe wiersze, 1950), творы з якіх таксама прадстаўлены па-беларуску.

Спроба эміграцыі, расчараванне ў ёй і няпростое рашэнне паэта вярнуцца на радзіму адбіліся ў вершах з “Ерусалімскага рукапісу” (Rękopis jerozolimski, 1957).

Найболей у беларускім выбраным Леца прадстаўленыя вершы з яго “галоўных” паэтычных кніг – “Дражня і пытаю дарогі” (Krię i pytam o drogę, 1959), “Авелю і Кайну” (Do Abła i Kaina, 1961), “Аб’ява аб вышукі” (List gończy, 1963) і “Паэмы, гатовыя да скачка” (Poema gotowe do skoku, 1964).

Акрамя рыфмаванай і верлібрычнай паэзіі, значнае месца ў кнізе займаюць сацыярычныя і гумарыстычныя творы Леца са зборнікаў “Цынік на прагулцы” (Spacer cynika, 1946), “З тысяча і адной фразкі” (Z tysiąca i jednej fraszki, 1959) і “Фразкабор” (Fraszkoobranie, 1966).

Лецаўскія фразкі някепска дапаўняюць творчы партрэт Леца-паэта. Яны ўжо наўпрост набліжаюць чытача да мастацкіх адкрыццяў Леца-афарыста, які таксама быў прадстаўлены дзякуючы ўдзелу ў сустрэчы спецыяльнага гасця – перакладчыка “Непрычасаных думак”, пісьменніка Уладзіміра Арлова.

10 лістапада 2020 года Цэнтр славянскіх моў і культур запрасіў усіх ахвотных на анлайн-прэзентацыю II тома сагі Анджэя Сапкоўскага «Вядзьмар. Меч накіраваньня». Раман на беларускую мову пераклала Кацярына Маціеўская.

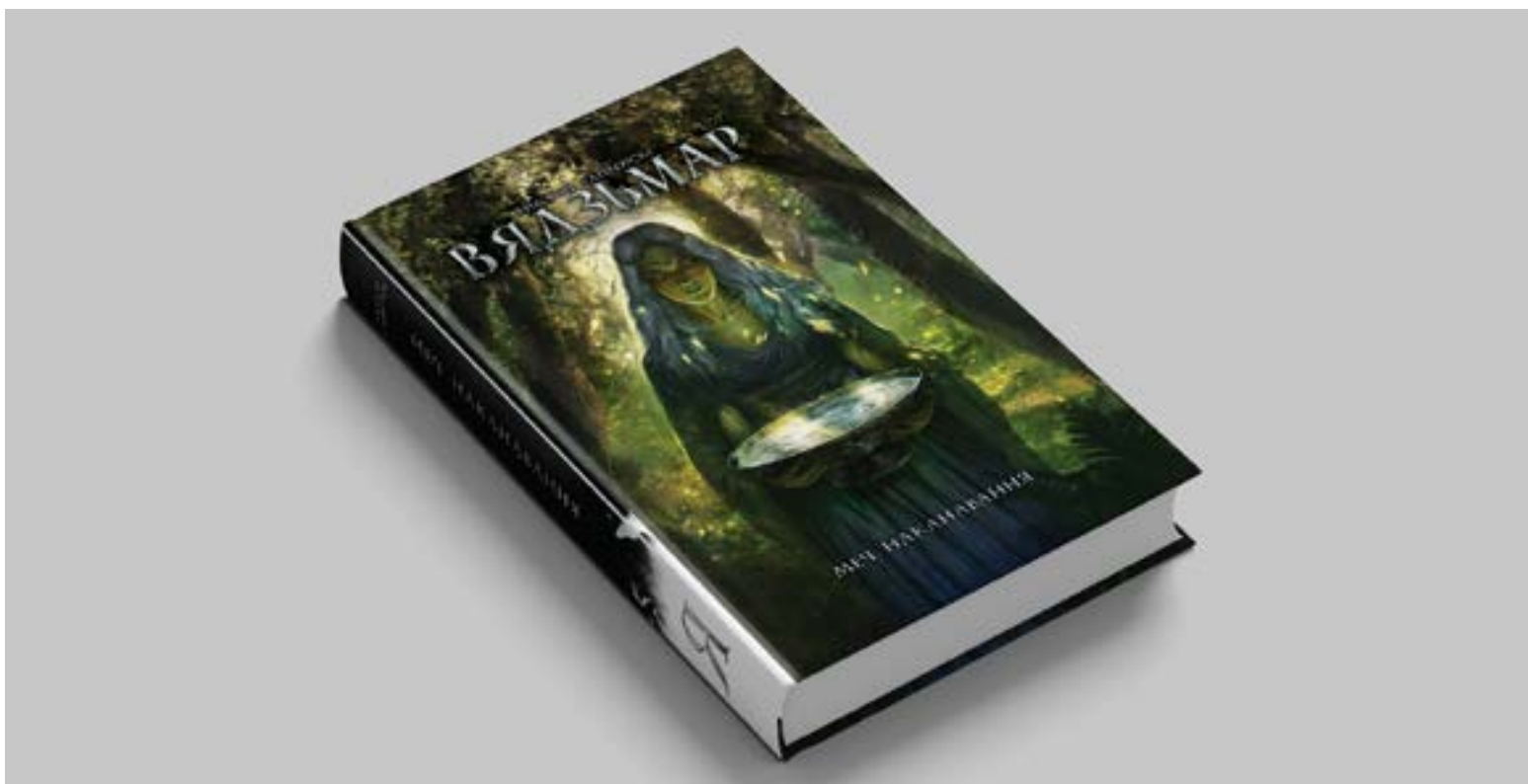
У анлайн-прэзентацыі прынялі ўдзел літаратуразнаўца і аўтар кнігі «Пачварнасць і крытыка. Даследаванні вядзьмарскага цыкла Андрэя Сапкоўскага»

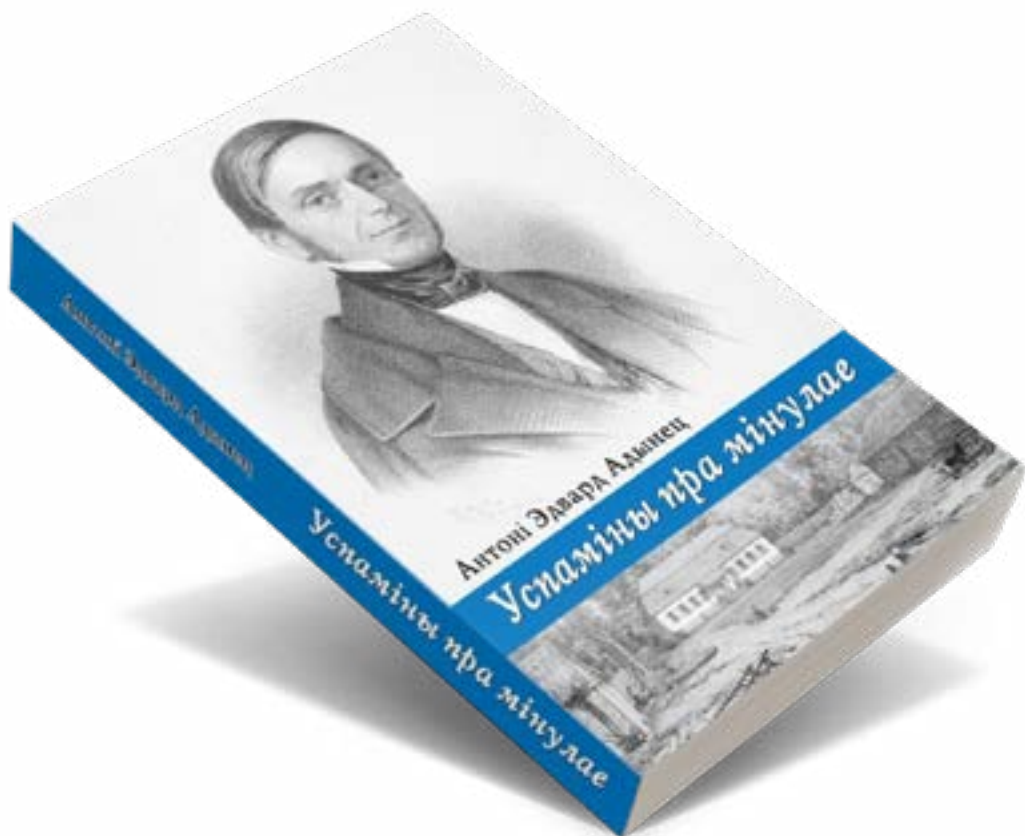
Пётр Жоландзь, непасрэдна перакладчыца Кацярына Маціеўская і рэдактар беларускамоўнай серыі Ганна Янкута.

Удзельнікі сустрэчы, сярод іншага, паспрабавалі даць адказы на пытанні пра тое, як сага была ўспрынятая чытачамі, пра месца Сапкоўскага і яго працы ў польскай і сусветнай літаратуры, пра ролю, якую адыгрывае ў творы фальклор, пра паходжанне і аўтарскую інтэрпрэтацыю казачных сюжэтаў.

Нашы студэнты актыўна ўдзельнічалі ў абмеркаванні пачутага. Сярод іншых было ўзнятае дастаткова важнае ў літаратуразнаўчым сэнсе пытанне: што адрознівае беларускі пераклад рамана? Што ў ім адметнага?

Мяркуем, усе прысутныя на анлайн-лекцыі засталіся задаволеныя адказамі і новай атрыманай інфармацыяй.

24 лістапада 2020 г. у Цэнтры славянскіх моў і культур адбылася анлайн-прэзентацыя кнігі Антонія Эдварда Адынца “Успаміны пра мінулае”. Гэта першае выданне на беларускай мове ўспамінаў вядомага паэта, ураджэнца Ашмяншчыны – сябра і паплечніка Адама Міцкевіча, актывіста патаемнага таварыства філарэтаў,

якое дзейнічала ў 1817—1823 гг. сярод студэнтаў Віленскага ўніверсітэта.

У анлайн-прэзентацыі прынялі ўдзел перакладчыца вершаў Адынца (а іх шмат у кнізе) Марыя Мартысевіч, пісьменнік Уладзімір Арлоў, літаратуразнаўца Марына Казлоўская, а таксама паэт Андрэй Хадановіч.

Студэнты, прысутныя на анлайн-лекцыі, змаглі даведацца, як бавіліся іх віленскія ровеснікі падчас сваіх майскіх сустрэчаў, якую дзяўчыну кахаў Адам Міцкевіч, дзе і ў якіх умовах утрымліваліся арыштаваныя на загад сенатара Навасільцава студэнты.

Адзначым, што кніга выйшла з каментарамі. А гэты факт істотна палягчае разуменне тых гістарычных працэсаў, якія адбываліся ў першай палове XIX стагоддзя на беларускіх землях.

III.

МЕСЯЦ
ПОЛЬСКОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ

МЕСЯЦ ПОЛЬСКОЙ ЛИТАРАТУРЫ

У лістападзе 2020 года Цэнтр славянскіх моў і культур разам з Інстытутам Польскім у Мінску арганізаваў ужо традыцыйнае азнаямленне з навінкамі польскай літаратуры ў межах акцыі “CZYTAJ 12 SUPERKSIĄŻEK”, дзе кожны ахвотны, засканаваўшы адпаведны код, мог пачытаць новыя творы польскіх аўтараў у сеціве, якіх няма пакуль у вольным доступе.

Пасля ў форме “круглага стала” адбылося нефармальнае абмеркаванне прачытанага. Удзельнікі абмяняліся думкамі, падзяліліся сваімі ўражаннямі. Важна, што да чытання былі прапанаваныя творы рознай складанасці, рознай тэматыкі, у тым ліку і тэксты, разлічаныя на моладзевую аўдыторыю. Таму нават тыя, хто толькі пачынае знаёміцца з польскай мовай, маглі знайсці для сябе нешта сапраўды цікавае, пра што потым і распавядалі.

У акцыі прымалі ўдзел не толькі студэнты, але і слухачы курсаў польскай мовы, вучні некалькіх школ г. Віцебска, што паслужыла дадатковым чыннікам папулярызацыі дзейнасці Цэнтра і факультэта ў цэлым.

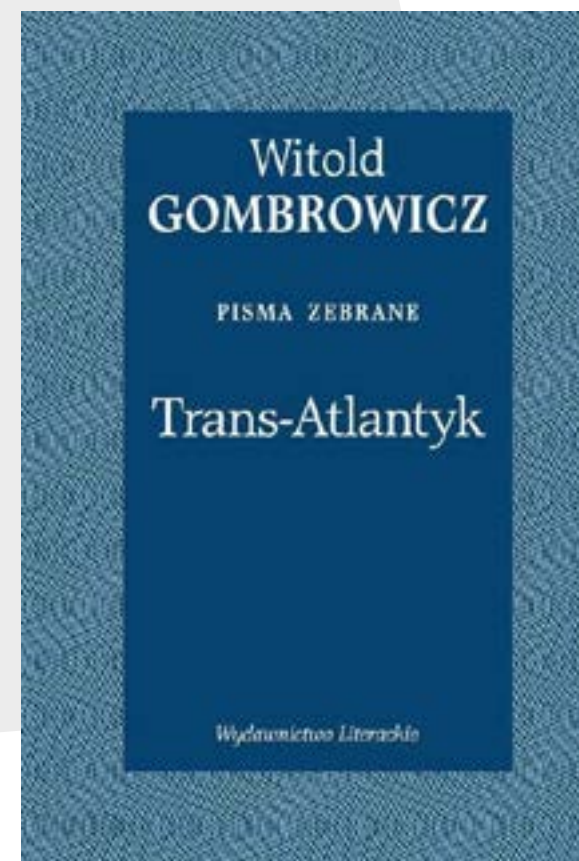
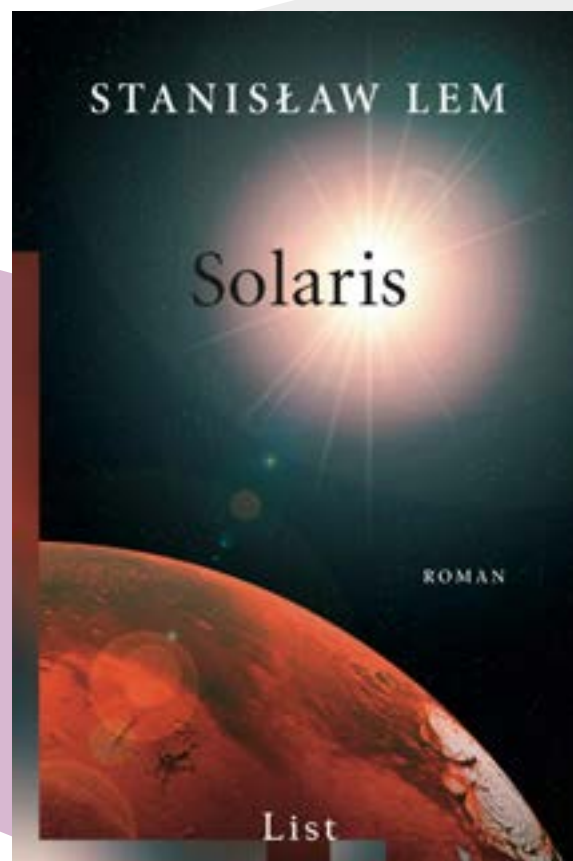
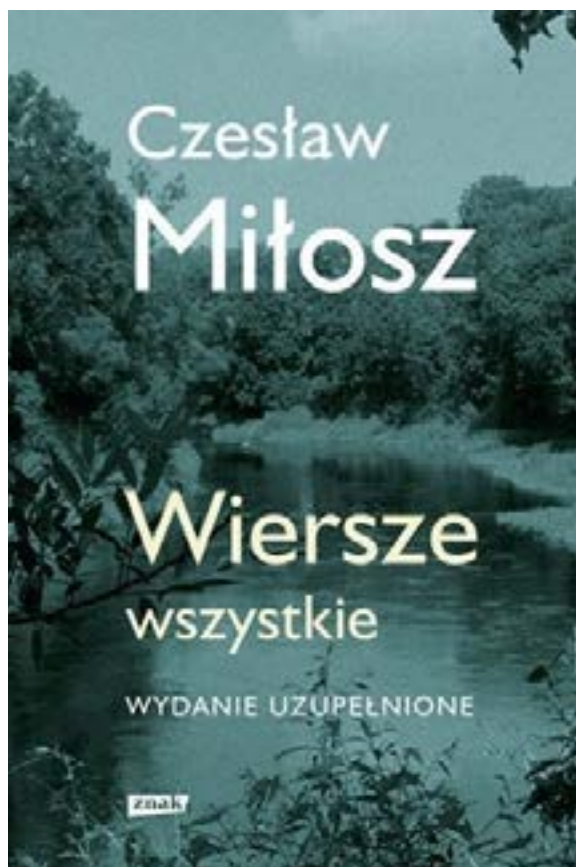
CZYTAJ 12 SUPERKSIĄŻEK*
W CAŁOŚCI ZA DARMO PRZEZ CAŁY LISTOPAD

AKCJA TĘMA OD 03.11.2019 DO 30.11.2019

- ŚCIAGNIJ DARMOWĄ APLIKACJĘ WOBLINK (SCAN QR)
- ZESKANUJ KOD Z PLAKATU
- CZYTAJ/SŁUCHAJ ZA DARMO DO 30.11.2019

PNADTO OTRZYMAJESZ E-ZAPROSZENIE DO AKCJI DLA ZNAJOMYCH!

*KSIĄŻKI SA SUPER, BO DAJA SUPERMOCE! PRZEKONAJ SIĘ NA CZYTAJ.PL

IV.

АГУЛЬНАГАРАДСКАЯ
ДЫКТОЎКА
ДА ДНЯ
РОДНАЙ МОВЫ

АГУЛЬНАГАРАДСКАЯ ДЫКТОЎКА ДА МІЖНАРОДНАГА ДНЯ РОДНАЙ МОВЫ

У Віцебскай абласной бібліятэцы 21 лютага 2021 г. прайшла традыцыйная дыктоўка, прымеркаваная да Дня роднай мовы. Гэтае важнае выхаваўча-адукацыйнае мерапрыемства ладзіцца абласной арганізацыяй ТБМ сумесна з бібліятэкай пры непасрэдным удзеле Цэнтра славянскіх моў і культур.

Напачатку старшыня Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ Марына Белыхвостава павіншавала ўсіх з Днём роднай мовы і зачытала верш. Потым актывісты Цэнтра славянскіх моў і культур прапанавалі невялікую літаратурна-мастацкую імпрэзу,

удзел у якой прынялі студэнты факультэта гуманітарыстыкі і моўных камунікацый, у прыватнасці Настасся Асташчанка, Мікіта Яблакаў, Дзіяна Галавач. Студэнты прачыталі вершы не толькі вядомых беларускіх пісьменнікаў, але і ўласныя. Затым Дзіяна Галавач праспявала прыгожую песню на роднай мове.

Для дыктоўкі быў прапанаваны ўрывак з твора Уладзіміра Караткевіча “Леаніды не вернуцца да Зямлі”. Гэтым разам тэкст чытаў настаўнік СШ №12 г. Віцебска Антон Арцыямаў. “Антон Генадзевіч – малады

настаўнік беларускай мовы і літаратуры. Гэта ўжо спадчынная прафесія ў сям’і, бо я мела шчасце быць студэнткай яго бацькі (Арцымаў Генадзь Антонавіч – дацэнт, кандыдат філалагічных навук, загадчык кафедры беларускага мовазнаўства ВДУ імя П.М. Машэрава, які заўчасна пайшоў з жыцця), а цяпер вельмі прыемна, што сын гэтага чалавека працуе ў школе і прывівае вучням любоў да роднай мовы”, – адзначыла Марына Белыхвостава.

Тыя, хто напісаў дыктант без памылак, атрымалі салодкія падарункі. Адзнакі

ўдзельнікам ніхто не выстаўляў, бо, як было сказана, “мы сабраліся не для таго, каб праверыць свае веды. У нас мэта – яшчэ раз дакрануцца да роднай мовы, пранікнуцца гучаннем чароўнага беларускага слова”.

Вельмі цешыць, што кожны год непасрэдны ўдзел у гэтай важнай імпрэзе бяруць актывіста Цэнтра славянскіх моў і культур. Гэта менавіта іх сіламі рыхтуюцца літаратурна-мастацкія кампазіцыі, імі чытаюцца вершы беларускіх пісьмен-

нікаў, спяваюцца папулярныя беларускія песні пад гітару. І гэта нязменна выклікае ў прысутных захапленне, а кожны выступ нашых студэнтаў суправаджаецца гучнымі і шчырымі апладысмантамі.

*Марына Сазонава – сябра рады
Цэнтра славянскіх моў і культур*

V.

СУВЯЗІ ЦЕНТРА
СЛАВЯНСКИХ МОЇ
І КУЛЬТУР З ІНШИМИ
НАВУЧАЛЬНИМИ
ЇСТАНОВАМИ

Праз дыялог моў – да душы, да сэрца!

Сябры рады Цэнтра славянскіх моў і культур, якія працуюць у школах Віцебска, імкнуча максімальна папулярызаваць усе акцыі, круглыя сталы, семінары, арганізаваныя Цэнтрам ці ў якіх Цэнтр прымае непасрэдны ўдзел. У гэтым годзе да традыцыйнай акцыі “Праз дыялог моў – да душы, да сэрца!”, якая прымеркавана да Дня Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, далучыліся вучні 5 – 8 класаў віцебскай сярэдняй школы № 18. Тут працуе – выкладае беларускую мову і літаратуру – сябра рады Цэнтра Наталля Ермакова. Школьнікі з задавальненнем адгукнуліся на яе прапанову напісаць дыктоўку: прыняць удзел у пачэснай справе, а таксама правесць свае веды ў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі.

Можна сцвярджаць, што акурат падобных мерапрыемстваў і не хапае вучням. Як кажа Наталля Ермакова, многія дзеці просяць часцей ладзіць падобныя акцыі. І вельмі важна, каб гэта праходзіла ў нязмушанай, прыязнай атмасферы.

На факультэце гуманітарыстыкі і моўных камунікацый ужо стала добрай традыцыяй праводзіць акцыю “Праз дыялог моў – да душы, да сэрца!”, прымеркаваную да Дня Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. У гэты дзень усе ахвотныя могуць напісаць дыктоўку і тым самым праверыць свае веды.

Сёлета акцыя адбылася ўжо ў восьмы раз і праводзілася на базе віцебскіх школ і гімназій.

Вучні сярэдняй школы № 22 г. не сталі выключэннем і напісалі дыктант “Беларусь – мая Радзіма!” Тэкст быў абраны не выпадкова, бо ён насычаны адметнай беларускай лексікай, праз якую яшчэ лепш раскрываецца прыгажосць нашай краіны.

Напісанне дыктоўкі праводзіцца не столькі з мэтай праверыць узровень пісьменнасці вучняў, а каб прывіць жаданне бліжэй пазнаёміцца з роднай беларускай мовай, падтрымаць цікавасць да яе вывучэння. Школьнікі зноў убачылі і адчулі, наколькі багатая і прыгожая, мілагучная і самабытная беларуская мова. Дзеці з вялікай увагай, з захапленнем і стараннасцю прымалі ўдзел у гэтай акцыі.

Вельмі прыемна было бачыць гэтыя задаволеныя твары вучняў, светлыя вочы і

радасць ад удзелу. Некаторых так захапіла атмосфера, што яны прачыталі вершы на беларускай мове.

*Марына Сазонава – сябра рады
Цэнтра славянскіх моў і культур*

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ АЛЬМАНАХА “АГМЕНЬ” ВА УШАЦКАЙ СЯРЭДНЯЙ ШКОЛЕ

Цэнтр славянскіх моў і культур пастаянна падтрымлівае цесныя сувязі з іншымі ўстановамі адукацыі Віцебска і Віцебскай вобласці. Вучні і настаўнікі з агульнаадукацыйных школ, гімназій і каледжаў могуць атрымаць неабходную кансультацыю па розных пытаннях, якія датычацца гісторыі развіцця і стану мовы і літаратуры славянскіх краін, часта прысутнічаюць на імпрэзах Цэнтра, асабліва ў Дні адчыненых дзвярэй на факультэце гуманітарыстыкі і моўных камунікацый.

Кіраўніцтва Цэнтра, сябры рады ахвотна наведваюць іншыя навучальныя ўстановы, дзе дзеляцца сваім досведам працы па папулярызацыі славянскіх моў і культур, аказваюць практычную кансультацыйную дапамогу, праводзяць прафарыентацыйныя мерапрыемствы.

У прыватнасці, 2 красавіка 2021 года ва Ушацкай сярэдняй школе разам з прафарыентацыйнымі мерапрыемствамі адбылася міні-прэзентацыя друкаванага органа Цэнтра славянскіх моў і культур альманаха “Агмень”. Кіраўнік Цэнтра Ю.Бабіч пазнаёміў вучняў старэйшых кла-

саў з яго працай, распавёў пра асноўныя акцыі і імпрэзы, пра якія ёсць адпаведная, добра праілюстраваная фотаздымкамі інфармацыя ў згаданым вышэй выданні.

Вучні з вялікай цікавасцю знаёміліся з матэрыяламі, задавалі пытанні, нават

выказвалі свае прапановы. Несумненна, такая форма працы мае добрыя перспектывы і ў плане прафарыентацыі, бо па выніках сустрэчы некалькі чалавек выказала жаданне паспрабаваць стаць студэнтамі нашага факультэта.

*Падчас прэзентацыі альманаха “Агмень”
ва Ушацкай сярэдняй школе*

VI.

**ШКОЛЬНЫ
ДОСВЕД НАШЫХ
СТУДЭНТАЎ**

Я – НАСТАЎНИЦА!

Яшчэ з'яўляючыся студэнткай 4 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, я пачала працаваць настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў СШ № 18. Як цяпер памятаю той сонечны вераснёўскі дзень, калі ўпершыню ўвайшла ў клас да сваіх вучняў. Яны сустрэлі мяне з усмешкай, з цёплымі юнацкімі словамі... І пачаўся мой першы ўрок.

Так, я вельмі хвалявалася, бо не ведала, як мяне прымуць дзеці. Калі толькі пачынала працаваць, то арыентавалася на любімых літаратурных герояў – коласаўскага Андрэя Лабановіча і быкаўскага Алеся Мароза. Вельмі хацелася да дзяцей данесці ўсю прыгажосць роднага слова, паказаць, што мова – гэта не толькі сістэма знакаў і правілаў. Гэта тое, што звязвае чалавека з яго народамі і папярэднімі пакаленнямі.

Пасля кожнага праведзенага ўрока я імкнулася асэнсаваць свае памылкі, а таксама ацаніць сябе ўжо як настаўніцу. Хацелася для дзяцей быць сябрам, шчырай дарадцай. Шукала розныя падыходы для тлумачэння матэрыялу, арганізавала ўрокі-канферэнцыі, урокі-казкі, урокі-асацыяцыі, урокі-падарожжы, каб вучням у незвычайнай форме падаць адпаведныя правілы, той ці іншы літаратурны твор.

Адразу хачу сказаць, што мне вельмі дапамог вопыт майго супрацоўніцтва з Цэнтрам славянскіх моў і культур. Я з першага ўніверсітэцкага курса прымала ўдзел у імпрэзах, акцыях, круглых сталах, якія праводзіліся ў Цэнтры. І цяпер, будучы настаўніцай у школе, пры падрыхтоўцы да заняткаў мне гэта вельмі дапамагло. Так на ўроках беларускай мовы я часта прыводзіла прыклады з блізкароднасных славянскіх моў, тлумачыла этымалогію слоў, матывацыю, распавядала, што ў моў ёсць агульнага і адрознага. Атрымлівала сапраўдную асалоду, калі вучні пачалі праўляць цікавасць да ўзаемасувязяў розных славянскіх моў з нашай роднай. Тады я адчула, што мая праца была не дарэмнай, а каштоўнай і патрэбнай.

Працаваць у школе мне вельмі падабаецца, таму што настаўляючы вучняў на дабро, ты перадаеш ім сваю душу, узбагачаеш сваім духоўным вопытам і маральнымі каштоўнасцямі: розум выхоўваецца розумам, высакароднасць – асабістай высакароднасцю, перакананасць – тваёй перакананасцю.

І яшчэ я зразумела, наколькі важна загадзя рыхтаваць сябе да працы ў школе. У мяне была цудоўная магчымасць на-

быць такі неабходны досвед праз удзел у імпрэзах Цэнтра славянскіх моў і культур. Гэта сапраўды неацэнны вопыт, кошт якога выразна разумееш толькі тады, калі трапляеш у клас у якасці настаўніцы!

Наталля Ермакова - сябра рады Цэнтра

У мінулым навучальным годзе я атрымала прапанову папрацаваць у школе. Прычым выкладаць трэба было польскую мову. Факультатыўна дзеці яе вывучаюць у СШ № 22 г. Віцебска. Мне заўсёды было цікава, даўно хацелася паспрабаваць сябе ў гэтай ролі. Тым больш што на працягу года мы вывучалі польскую мову ва ўніверсітэце, я таксама прымала актыўны ўдзел у працы Цэнтра славянскіх моў і культур, дзе часта ладзіліся розныя імпрэзы, у тым ліку і па-польску.

І вось я настаўніца ў школе. У мяне вучні 1-5 класаў.

У дзяцінстве я, як і многія мае сяброўкі, марыла стаць настаўніцай. З часам гэта прайшло, але ў 10-м класе, калі быў дзень самакіравання, мяне папрасілі правесці некалькі ўрокаў. Гэта стала адпраўным пунктам: я літаральна ўлюбілася ў прафесію за адзін дзень!

Калі ты прыходзіш у школу з універсітэта, то трапляеш у іншы свет. Вядома, з часам ты набіраешся вопыту і пачынаеш разумець, як правільна падтрымліваць зносіны з дзецьмі і як сябе паводзіць з бацькамі, што таксама немалаважна.

У кожнага дзіцяці свой характар і да кожнага трэба знайсці падыход – гэта далёка не ва ўсіх атрымліваецца, таму многія маладыя выкладчыкі расчароўваюцца і звальняюцца.

Мне здавалася, што я наогул суперпадрахтаная) Бо я ўдзельнічала ў дзясятках розных мерапрыемстваў у Цэнтры славянскіх моў і культур і не толькі. Я думала, што маю ўсё ж нядрэнны досвед працы з дзецьмі і так добра іх разумею. Але ў рэальнасці ўсё аказалася не так. Па-першае, у дзяцей былі вельмі слабыя веды, таму што ў іх пастаянна мяняліся настаўнікі. Па-другое, вучні першага і другога класаў не вельмі разумеюць, што такое школа. І ім цяжка сядзець па 45 хвілін тры-чатыры ўрокі штодня, а потым і яшчэ на факультатыў па польскай мове ісці.

Я была падрыхтаная да таго, што будзе складана. Але ў школе мне адкрыліся і пазітыўныя моманты прафесіі. Я зразумела, што большасць дзяцей сапраўды цікавыя асобы, здольныя да самаразвіцця, да эмпатыі, яны хочуць усталяваць з табой кантакт.

Я імкнулася арганізоўваць сваю працу такім чынам, каб было цікава на маіх уроках. Канешне, даваць дзецям сумны алфавіт, незразумелыя для іх словы проста так нельга, таму даводзілася прыдумваць розныя гульні, цікавыя заданні для лепшага засваення матэрыялу. І я бачыла, што вучням падабаецца такі фармат заняткаў. Безумоўна, тут мне вельмі дапамог досвед працы ў Цэнтры славянскіх моў і культур.

Школа – гэта месца, у якім ты развіваешся і вучышся, незалежна ад узросту.

Так дзеля школы мне давялося паглыбіць свае веды ў дзіцячай псіхалогіі.

А яшчэ гэта весела. За месяцы сваёй працы я магу ўжо расказаць шмат гісторый пра дзяцей. Асабліва мяне замілоўваюць вучні 4-5 класаў.

Гэта ўдзячная праца. Але многія яе проста не цэняць. А я на дзіцячых тварах чытаю падзяку. Я згадваю раз-пораз гэтыя дапытлівыя вочы, калі ты распавядаеш ім цікавую тэму, цікавы выпадак з жыцця. Гэтыя шчырыя ўсмешкі...

Магу сказаць, што для мяне першы вопыт працы ў школе, несумненна, пазітыўны! І я буду чакаць пачатку новага навучальнага года, каб зноў сустрэцца ўжо са сваімі вучнямі!

*Марына Сазонава-
сябра рады Цэнтра*

VII.

**“СЛАВЯНСКІХ МОЎ
САЛОДКАЕ ГУЧАННЕ”:
КУЛЬТУРНА-АДУКА-
ЦЫЙНАЯ ІМПРЭЗА**

“СЛАВЯНСКІХ МОЎ САЛОДКАЕ ГУЧАННЕ”

Так называлася культурна-адукацыйная імпрэза, якая прайшла ў Цэнтры славянскіх моў і культур у маі і была прымеркаваная да Дня славянскага пісьменства.

Удзельнікі творчай сустрэчы – студэнты-філолагі і выкладчыкі – выправіліся ў віртуальную вандроўку па свеце славянскіх

моў, актыўна падыскутавалі пра семантычнае падабенства і адрозненне асобных слоў, пра гісторыю развіцця моў. Студэнты, несумненна, пашырылі свае веды пра славянскія мовы, адчулі іх смак і салодкае гучанне. Як было слушна заўважана, мовы ўзаемадапаўняюць адна адну, захоўваючы пры гэтым сваю непаўторнасць і мілагучнасць.

Актывісты Цэнтра прадэкламавалі вершы на розных славянскіх мовах: на ўкраінскай (Алена Фядотава), сербскай (Марына Сазонава), македонскай (Настасся Вінаградава і Ксенія Шылец), балгарскай (Настасся Асташчанка), польскай (Наталля Ермакова і Настасся Шчаглова). Акрамя таго, прысутныя з задавальненнем і не без поспеху паадгавалі загадкі на польскай мове.

А яшчэ пра папулярны горад Закапанэ – неафіцыйную зімовую сталіцу Польшчы – расказалі па-польску студэнты з Туркменістана Шахіда Хасанава і Бабаджан Керымаў.

Напрыканцы сустрэчы кіраўнік Цэнтра славянскіх моў і культур Ю.М. Бабіч запрасіў усіх ахвотных далучацца да працы ў Цэнтры, прапаноўваць новыя тэмы для абмеркавання, спрабаваць рэалізаваць свае жаданні ў вывучэнні славянскіх моў.

*Наталля Ермакова – сябра рады
Цэнтра славянскіх моў і культур*

IX.

**БЕЛАРУСЫ,
ЯКІЯ ПРЫНЕСЛІ
СЛАВУ ІНШЫМ
НАРОДАМ**

БЕЛАРУСЫ, ЯКІЯ ПРЫНЕСЛІ СЛАВУ ІНШЫМ НАРОДАМ

МАКСІМІЛЬЯН СТАНІСЛАЎ РЫЛА

Нарадзіўся 31 снежня 1802 года (в. Падароск, Ваўкавыскі павет, Гродзенская губерня).

У антычных міфах згадваюцца музы – багіні, шанаваныя як апякункі навук і мастацтваў. Музай гісторыі сярод дзевяці сяцёр была Клію. Верным слугой Клію любіў называць сябе выпускнік Полацкай езуіцкай Акадэміі народжаны ў мястэчку Падароск Ваўкавыскага павета Максімілян Рыла.

У 1820 годзе цар Аляксандр I выдаў указ пра высылку сяброў Таварыства Ісуса з Расейскай імперыі і закрыцці ўсіх езуіцкіх навучальных устаноў, якія былі самымі перадавымі для свайго часу. Высланцамі сталі болей чым трыста выкладчыкаў, навукоўцаў, святароў. Радзіму

пакінуў і малады магістр філасофіі Рыла. Ён працягваў навучанне ў Папскім універсітэце ў Рыме і стаў там прафесарам. Як давераная асоба Ватыкана Максімілян наведаў Ліван, Сірыю, Егіпет, Мальту і Сіцылію. Паўсюль ён, апрача дзейнасці прапаведніка і місіянера, займаўся археалагічнымі росшукамі. Рыла першы з еўрапейцаў вывучаў руіны Вавілона. Ён сабраў і падараваў Ватыканскаму музею вялікую калекцыю сваіх знаходак і быў абраны ў Папскую археалагічную акадэмію. У сталіцы Лівана горадзе Бейруце прафесар Рыла заснаваў каталіцкі калегіюм, што па часе стаў універсітэтам.

Жыццёвы шлях Максіміліяна заўчасна абарваўся ў час місіянерскай вандроўкі ў Судан, а пахавалі прафесара ў Каіры.

КАРАЛЬ КАСЦЮШКА-ВАЛЮЖЫНІЧ

Нарадзіўся 2 мая (20 красавіка па старым стылі) 1847 года ў радавym маёнтку Новае Сяло Дрысенскага павета Віцебскай губерні (цяпер Верхнядзвінскі раён Віцебскай вобласці) у беларускай шляхецкай сям’і.

1882 годзе ён заснаваў Гурток аматараў гісторыі і старажытнасцяў Kryма з музеем і бібліятэкай. Галоўнай задачай гуртка абвешчалася «ахова ад спусташэння, раскранання і продажу за мяжу мясцовых старажытнасцяў». Яго запрасілі да вядзення работ у Херсанесе. К. Касцюшка стаў памочнікам выдатнага расійскага візантыніста Нікадзіма Кандакова, кіраўніка раскопак да 1891 года.

У 1889 годзе Касцюшка-Валюжынiч распачаў даследаванні адкрытай ім «базілікі ў базіліцы», якая атрымала такую назву ад таго, што пазнейшы храм (X ст.) пабудаваны тут на руінах даўнейшага (VI ст.).

У 1897 годзе Касцюшка раскапаў вялікі крыжападобны храм, пабудаваны на месцы антычнага амфітэатра. Гэтая старажытная пабудова захавалася і атрымала назву «храм з ківотам», бо ў ім быў знойдзены рэліквар з мошчамі. У 1897 годзе Касцюшка раскапаў вялікі крыжападобны храм, пабудаваны на месцы антычнага амфітэатра. Гэтая старажытная пабудова захавалася і

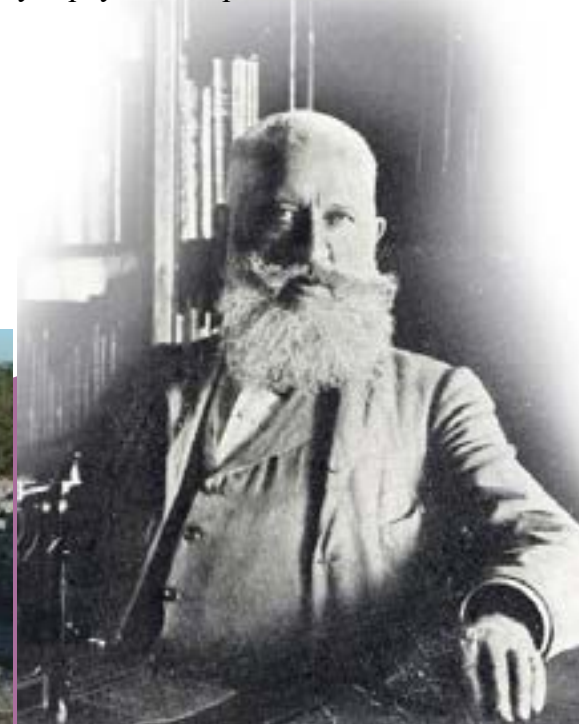
атрымала назву «храм з ківотам», бо ў ім быў знойдзены рэліквар з мошчамі.

1892 годзе ў збудаваным на беразе Каранцінай бухты будынку адкрыўся Склад мясцовых старажытнасцяў.

Тут захоўваўся самы багаты збор грэчаскіх і рымскіх надпісаў, узораў разьбы па мармуры розных часоў, калоны, капітэлі; разнастайныя прадметы старажытнага побыту: зброя, упрыгожанні, амфары, тэракотавыя статуэткі, абломкі цудоўных ваз з жывапісам, посуд разнастайных тыпаў і часоў, візантыйскі паліваны посуд, гіркі, шалі, падсвечнікі.

З даўніх часоў у студэнтаў, якія прыежджаюць на археалагічную практыку ў Херсанес, існуе традыцыя прамаўляць словы

вернасці Херсанесу ля магілы К. Касцюшкі-Валюжынiча, паўтараючы Прысягу херсанесцаў: «Я не здраджу Херсанесу...». Гэтыя словы адлюстроўваюць жыццёвае крэда нашага героя. У адным з пасланняў у Археалагічную камісію ён пісаў: «Я так адданы справе даследавання Херсанеса і, як фанатык, так далёка зайшоў, што вяртання няма! Для мяне развітацца з Херсанесам – усё роўна, што развітацца з жыццём».

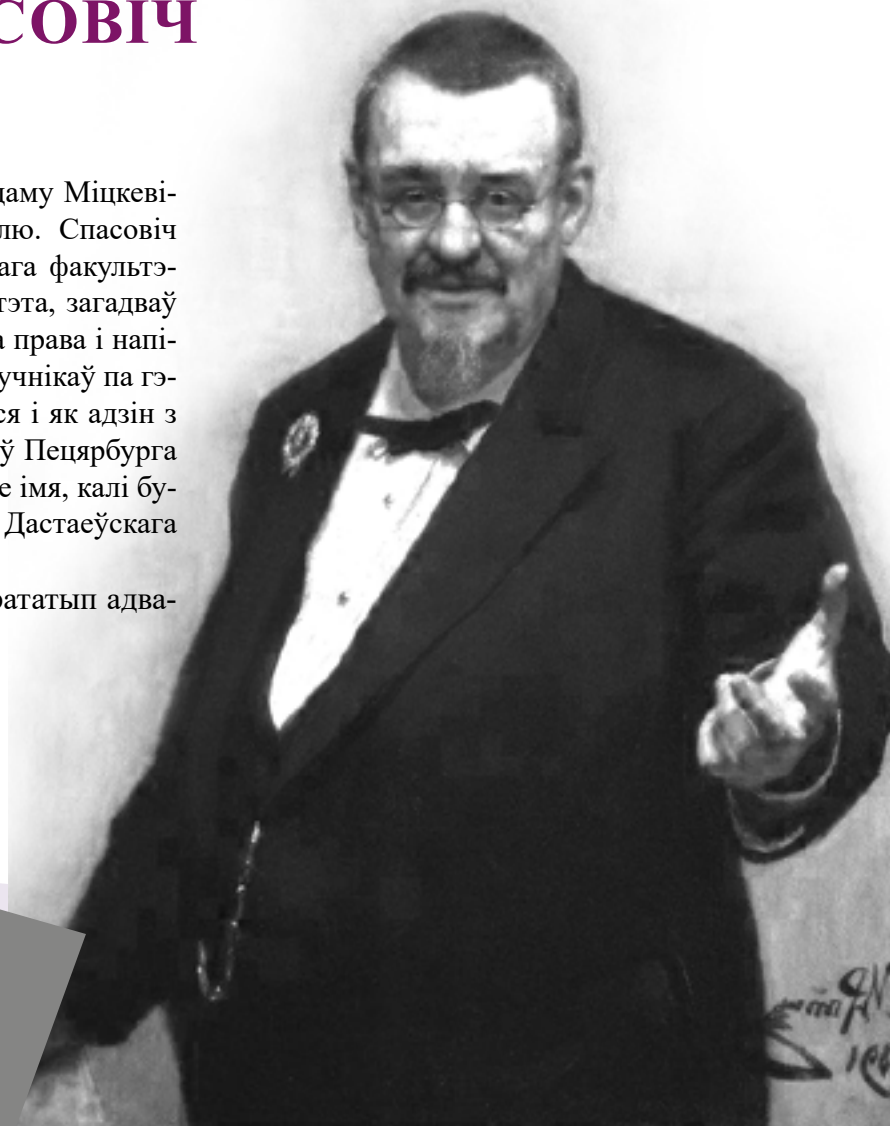
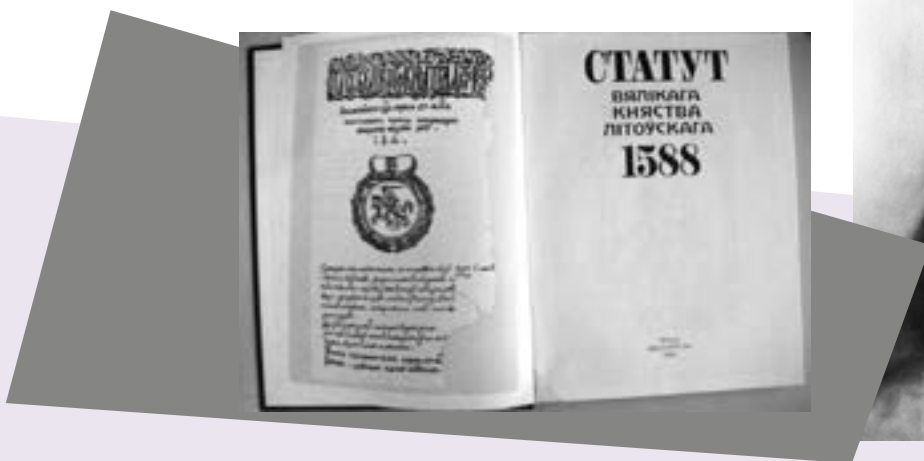

УЛАДЗІМІР ДАՆІЛАВІЧ СПАСОВІЧ

Уклад у гістарычную навуку XIX стагоддзя зрабіў і рэчышкі нараджэнец, выпускнік Менскай гімназіі Уладзімір Спасовіч. Ён займаўся мінулым заходнееўрапейскіх і славянскіх краін, падрыхтаваў да выдання Статуты Вялікага Княства Літоўскага (іх забаранілі друкаваць у сувязі з паўстаннем 1863 года). З-пад пера Спасовіча, які быў адным з заснавальнікаў Варшаўскага навуковага таварыства і ганаровым доктарам Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве, выйшлі працы па гісторыі літаратуры,

у тым ліку прысвечаныя Адаму Міцкевічу і Уладзіславу Сыракомлю. Спасовіч атрымаў дыплом юрыдычнага факультэта Пецярбургскага ўніверсітэта, загадваў там катэдрай крымінальнага права і напісаў адзін з найлепшых падручнікаў па гэтай дысцыпліне. Праславіўся і як адзін з самых паспяховых адвакатаў Пецярбурга і Варшавы. Узгадайце ягонае імя, калі будзеце чытаць раман Фёдара Дастаеўскага «Браты Карамазавы».

Уладзімір Спасовіч – прататып адваката-беларуса Фецюковіча.

ЭЛІЗА АЖЭШКА (ЭЛЬЖБЕТА ПАЎЛОЎСКАЯ)

Знакамітая пісьменніца Эліза Ажэшка (Эльжбета Паўлоўская) нарадзілася 6 чэрвеня 1841 года ў мястэчку Мількаўшчына Гродзенскай губерні ў сям’і багатага памешчыка і адваката. Адукацыю атрымала ў Варшаўскім пансіёне. У 17 гадоў была выдадзена замуж за памешчыка Кобрынскага павета Пятра Ажэшку і жыла ў яго маёнтаку ў Людвінава. Аказвала падтрымку ўдзельнікам паўстання 1863 года. За дачыненне да паўстання муж быў у 1865 годзе сасланы ў Пермскую губерню, а маёнтак быў канфіскаваны. Шлюб Элізы з Пятром Ажэшкам па яе ініцыятыве быў прызнаны ў 1869 годзе несапраўдным. Прадаўшы маёнтак Мількаўшчына, асвоілася ў Гродна і жыла літаратурнымі працамі. У 1894 паўторна выйшла замуж за Станіслава Нагорскага. Займалася дабрачыннай і патрыятычнай грамадскай дзейнасцю.

Дэбютавала ў друку аповесцю «Малюнак з галодных гадоў» у 1866 годзе.

Раннія раманы і аповесці «Пан Граба», «Марта» і іншыя напісаны на тэмы грамадскай эмансіпацыі і барацьбы жанчын за чалавечую годнасць.

Шырокае прызнанне прынеслі раманы «Мэір Эзафовіч», аповесці з жыцця беларускіх сялян «Нізіны», «Дзюрдзі», «Хам».

Раман «Над Нёманам» расцэньваецца вяршыняй дасягненняў пісьменніцы. У рамане малююцца працавітыя земляробы, верныя нацыянальна-патрыятычным традыцыям эпохі Польскага паўстання 1863, і дэградуючая шляхта.

Творы Элізы Ажэшкі неаднаразова перакладаліся на рускую мову.

Памерла Эліза Ажэшка 18 мая 1910 года пасля цяжкай хваробы сэрца. Пахавана ў Гродна.

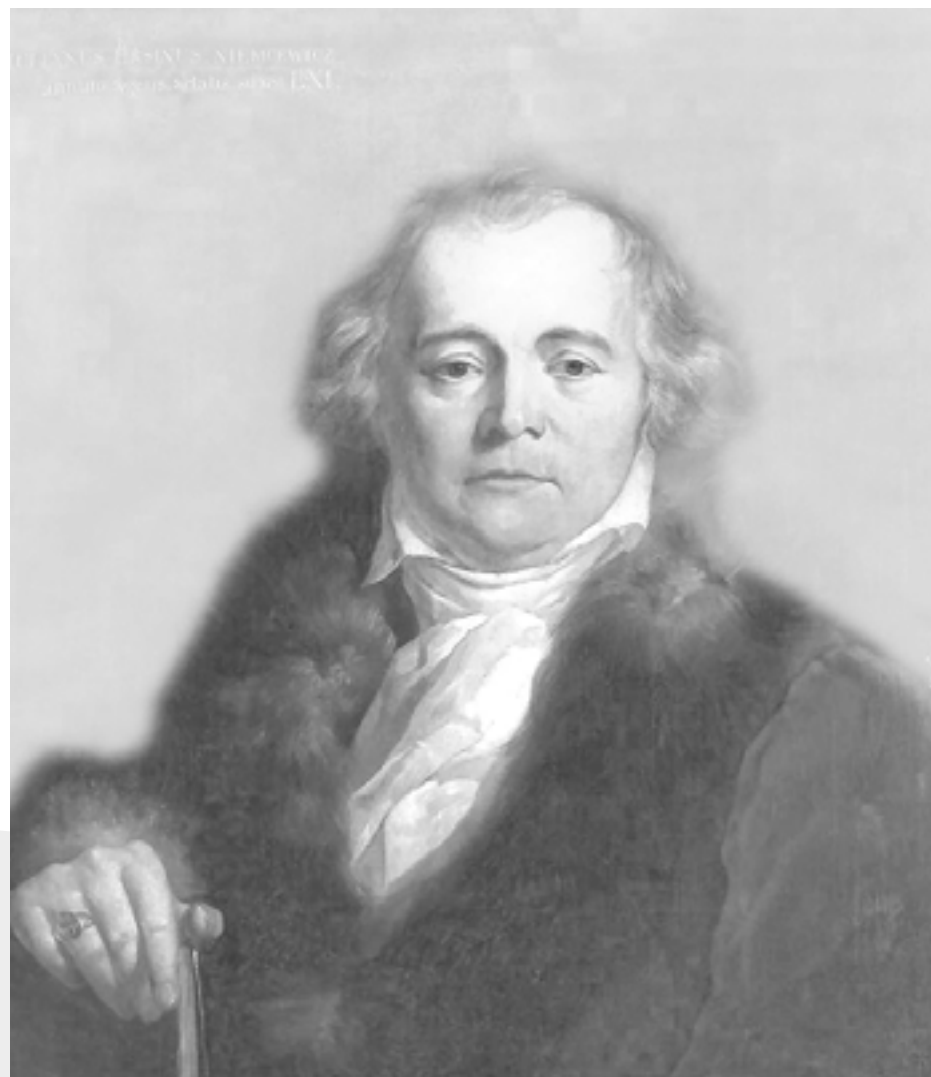
ЮЛЬЯН УРСЫН НЯМЦЭВІЧ

Ліцьвінамі-беларусамі былі бацькі польскага літаратара, аўтара раманаў, п'ес, вершаў і перакладаў Юльяна Нямцэвіча. Нарадзіўся ён 16 лютага 1757 года (вёска Скокі, Берасцейскі павет, цяпер Брэсцкі раён). Вучыўся ў Брэсцкім езуіцкім калегіюме, у 1770–1777 гадах у Рыцарскай школе (Кадэцкім корпусе) у Варшаве.

Абраны паслом на Чатырохгадовы сойм 1788–1792, удзельнічаў у распрацоўцы Канстытуцыі 3 мая 1791. З 1791 года член Адукацыйнай камісіі. Пасля перамогі прарасійскай Таргавіцкай канфедэрацыі эміграваў, жыў у Саксоніі, Аўстрыі, Італіі.

У 1794 годзе Нямцэвіч стаў ад'ютантам і сакратаром Тадэвуша Касцюшкі. Яны разам адбывалі зняволенне ў Петрапаўлаўскай фартэцы, а потым выехалі ў ЗША. Юльян напісаў кнігу-біяграфію першага прэзідэнта гэтай краіны Джорджа Вашынгтона, якога ведаў асабіста. З-пад пяра Нямцэвіча выйшлі падарожныя нататкі, успаміны, гістарычныя нарысы, дзе апісаныя беларускія гарады, жыццё і побыт сялянаў.

Памёр 21 мая 1841 года.

ТАДЭВУШ БУЛГАРЫН

У Расеі праславіўся як літаратар Фадзей (Тадэвуш) Булгарын. Ягоны бацька меў маёнтак у Менскім павеце, змагаўся ў шэрагах касцюшкаўцаў і даў сыну імя ў гонар паўстанцкага правадыра. Пасля сібірскай высылкі Булгарын-старэйшы выхоўваў сына ў «сармацкім духу»: уранні будзіў яго стрэламі з пісталета або сцюдзёнай вадой, рана навучыў ездзіць конна і абыходзіцца са зброяй, на некалькі дзён браў з сабой на паляванні. Такая загартоўка спатрэбілася Тадэвушу, калі ён ваяваў у Вялікай арміі Напалеона. За гераізм Булгарын асабіста ад французскага імператара атрымаў званне капітана і стаў кавалерам ордэна Ганаровага легіёна.

Першыя творы Тадэвуш Булгарын пісаў і друкаваў па-польску. Настала пасяліўшыся ў Пецяярбурзе, ён перайшоў на мову імперыі і хутка апынуўся ў ліку самых папулярных пісьменнікаў, журналістаў і выдаўцоў. Стварыў першы ў Расеі тэатральны альманах, заснаваў літаратурна-палітычную газету «Паўночная пчала».

Булгарын выдаў цэлую бібліятэку ўласных твораў. Найвялікшы поспех напаткаў ягоны раман «Іван Выжыгін». Ён тройчы перавыдаваўся ў Расеі і быў перакладзены на пяць еўрапейскіх моваў. У літаратуры нашых усходніх суседзяў менавіта Булгарын – заснавальнік жанраў авантурнага і фантастычнага раманаў. Тым часам пісьменнік не парываў сувязь з радзімаю бацькоў. У сваіх творах ён шмат разоў згадваў беларусаў і Беларусь, смела называючы яе «краінай».

ФЁДАР МІХАЙЛАВІЧ ДАСТАЕЎСКІ

Фёдар Міхайлавіч Дастаеўскі (1821–1881 гг.) – пісьменнік, класік рускай літаратуры, мысліцель. Яго бацькі паходзяць з Беларусі. Ён аўтар такіх несмяротных твораў, як «Ідыёт», «Злачынства і пакаранне», «Прыніжаныя і абражаныя», «Браты Карамазавы» і многіх іншых.

Падчас вучобы Дастаеўскі часта чытаў творы як замежных паэтаў – Гамера, Карнеля, Бальзака, Гюго, Гётэ, Гофмана, Шылера, Шэкспіра, Байрана, так і рускіх – Дзяржавіна, Лермантава, Гогаля і, вядома, Пушкіна.

У Пецярбургу ён паступае ў інжынернае вучылішча. Пачаткам творчага шляху пісьменніка лічацца 1844–1845 гады. Твор «Бедныя людзі» самая першая праца пісьменніка. Пасля публікацыі рамана пісьменнік атрымаў вядомасць і папулярнасць. Бялінскі і Някрасаў высока ацанілі працу пачаткоўца пісьменніка.

Другі твор Фёдара Міхайлавіча, праца над якім доўжылася з 1845 па 1846 год – апавесць «Двайнік», якая зазнала суровай крытыкі многіх пісьменнікаў, а таксама чытачоў літаратурнага часопіса. У пачатку творчага шляху ўсе творы пісьменніка друкаваліся толькі ў часопісе яго роднага брата.

1864 год становіцца вельмі трагічным для класіка, памірае яго жонка і брат. Пасля гэтых страт Фёдар Міхайлавіч пачынае гуляць у рулетку, назапашвае сабе шматлікія даўгі. У гэты цяжкі перыяд жыцця ён вёў працу над раманам «Злачынства і пакаранне», затым над раманам «Гулец». У 1869 годзе пісьменнік заканчвае працаваць над раманам «Ідыёт». Перыяд з 1871 па 1881 лічыцца самым плённым для творчасці пісьменніка, ён піша творы: «Дзённік пісьменніка», «Бабок», «Падлетак», «Сон смешнага чалавека», «Крах канторы Баймакова», «Браты Карамазавы».

Знакаміты пісьменнік памёр у пачатку 1881 года.

ВОСІП КАЗЛОЎСКІ

Пасаду «дырэктара музыкі» пецябургскіх імператарскіх тэатраў тады займаў кампазітар Восіп Казлоўскі, беларускі шляхціч з Мсціслаўшчыны. Некалі ён даваў урокі юнаму Міхалу Клеафасу Агінскаму, а пазней выдаваў ягоныя музычныя творы.

Воосіп Казлоўскі – адзін з пачынальнага жанру расейскага раманса. Ён напісаў паланэз «Гром победы, раздавайся», што нейкі час лічыўся гімнам імперыі.

МІХАІЛ ГЛІНКА

Міхаіл Глінка нарадзіўся 20 мая 1804 года, у сям’і беларусаў. Вёска Наваспаскае ў цяперашнім Ельнінскім раёне Смаленшчыны – радзіма заснавальніка расейскай класічнай музыкі. Глінка стварыў оперы «Іван Сусанін» і «Руслан і Людміла», раманс «Я помню чудное мгновенье», якімі ганарыцца культура ўсходніх суседзяў Беларусі. Праўда, расейцы звычайна «забываюць» адзначыць, што творчасць кампазітара заўсёды несла ў сабе водгук беларускіх народных песняў. Менавіта ў мясцінах дзяцінства Міхаіл Глінка запісаў мелодыю слаўтай «Камарынскай».

З дзесяці гадоў Міхаіл пачаў вучыцца гульні на фартэпіяна і скрыпцы. У 1817 годзе бацькі прывезлі Міхаіла ў Пецябург і змясцілі ў Высакародны пансіён, там Глінка браў прыватныя ўрокі ў бачных музычных педагогаў.

Пасля заканчэння пансіёна Глінка ўзмоцнена займаўся: вывучаў заходнееўрапейскую музычную класіку, удзельнічаў у хатнім музіцыраванні ў дваранскіх салонах, часам кіраваў аркестрам дзядзькі. У гэты ж час Глінка спрабуе сябе ў якасці кампазітара, складаючы варыяцыі для арфы або фартэпіяна. З гэтага моманту

Глінка ўсё больш увагі надае кампазіцыі і неўзабаве ўжо складае надзвычай шмат, спрабуючы свае сілы ў самых розных жанрах. У гэты перыяд ім былі напісаны добра вядомыя сёння рамансы і песні: «Не спакушай меня без патрэбы», «Не спявай, прыгажуня, пры мне», «Ноч восеньская, ноч ласкавая» і іншыя.

У ліпені 1833 года Глінка быў у Берліне. Вярнуўся ён з вялікімі планами стварэння рускай нацыянальнай оперы. Пасля доўгіх пошукаў сюжэту для оперы, спыніўся на паданні пра Івана Сусаніна. У 1836 годзе опера «Жыццё за цара» (Іван Сусанін) была скончана.

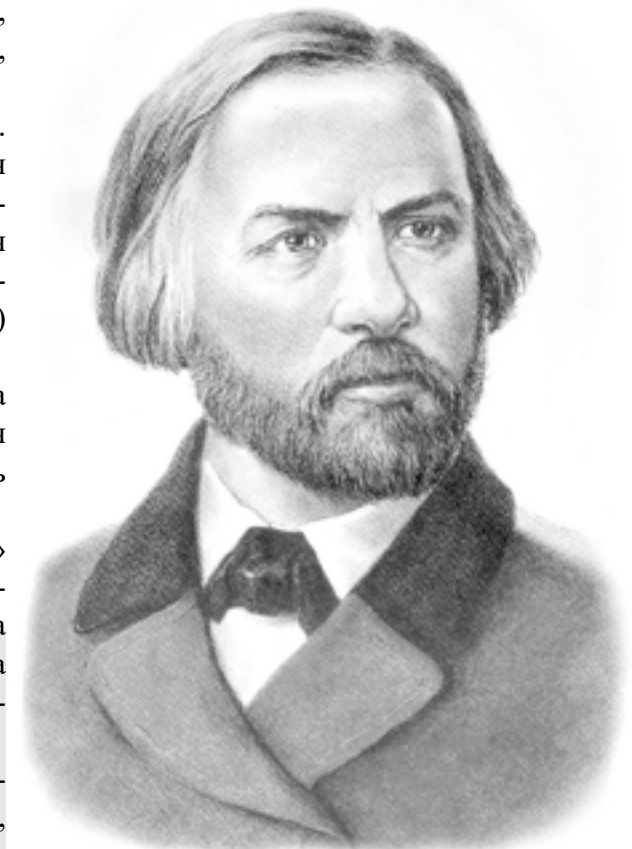
Опера «Руслан і Людміла» ўбачыла свет у 1842 годзе. Першы паказ адбыўся 27 лістапада 1842 года, роўна праз шэсць год пасля прэм’еры «Івана Сусаніна».

У сімфанічнай фантазіі «Камарынская» кампазітар зацвердзіў новы тып сімфанічнай музыкі і заклаў асновы яе далейшага развіцця, умела стварыўшы незвычайна адважнае спалучэнне розных рытмаў, характараў і настраяў.

У 1852 годзе творца адправіўся ў падарожжа. Ён планаваў дабрацца да Іспаніі,

але стаміўшыся ад пераездаў, спыніўся ў Парыжы, дзе пражыў два гады. Там аўтар пачаў працу над сімфоніяй «Тарас Бульба», якая так і не была скончана.

Памёр Глінка ад прастуды, з-за якой абвастрылася хранічная хвароба печані, 15 лютага 1857 гады ў Берліне і быў пахаваны на лютэранскіх могілках. Пазней быў перапахаваны ў Санкт-Пецярубурзе.

АДАМ МІЦКЕВІЧ

На беларускай зямлі – усе карані Адама Міцкевіча. Тут нарадзіліся і жылі яго бацькі – маці Барбара Маеўская (вёска Чамброва на Наваградчыне) і бацька Мікалай Міцкевіч, мінскі каморнік і наваградскі адвакат, – тыповая беларуская шляхта. Тут, на хутары Завоссе (цяпер Баранавіцкі раён), 24 снежня 1798 г. убачыў свет і Адам Міцкевіч. З Завосся бацькі неўзабаве перабраліся ў павятовы горад Наваградак. Тут юны Адам скончыў школу святых айцоў дамініканцаў, дзе вучыўся разам з Янам Чачотам, з якім пасябраваў на ўсё жыццё.

Пасля заканчэння Наваградскай школы ў 1815 г. малады Адам Міцкевіч падаўся на вучобу ў Віленскі ўніверсітэт на фізіка-матэматычны факультэт. Тут разам з Тамашом Занам і Юзафам Яжоўскім ён стварае тайнае студэнцкае згуртаванне – Таварыства філаматаў, якое адыграла важную ролю ў грамадскім і культурным жыцці Беларусі, у нашым нацыянальным адраджэнні. У гэты ж час Адам Міцкевіч пачаў сам складаць вершы, якія чытаў на філамацкіх пасяджэннях. У першых пробах п'ера малады паэт прытрымліваўся строгіх канонаў класіцызму, які панавалі тады ва ўсёй літаратуры.

Адам Міцкевіч, пазнаёміўшыся з творчасцю сяброў, і ў першую чаргу з баладамі Чачота, адразу зразумеў, што дагэтуль шукаў не там: скарбы ляжалі пад рукой. Гэта быў пераломны момант у творчасці

Адама Міцкевіча. Ён вельмі хутка намагаў у літаратуры сваю сцяжыну, стаў бацькам беларускага і польскага рамантызму. Заснаваныя на беларускім фальклоры балады і раманы Міцкевіча, сярод якіх такія паэтычныя шэдэўры, як «Свіцязь», «Свіцязянка», «Рыбка», «Курганок Марылі», «Люблю я», «Лілеі», «Тры Будрысы», а таксама першыя часткі драматычнай паэмы «Дзяды», сюжэтам якой стаўся беларускі абрад памінання дзядоў, «літоўская аповесць» пад назвай «Гражына», дзе ўзнаўляліся падзеі сярэднявечковай гісторыі Беларусі, зрабілі сапраўдным пераварот у літаратуры ўсёй Рэчы Паспалітай, адкрылі перад ёй новыя далягляды. Гэта быў трыумф рамантызму.

У 1829 г. Міцкевічу ўдалося вырвацца за мяжу. Ён выехаў на захад, назаўсёды пакінуўшы «родную» імперыю. Паэт аб'ездзіў шмат краін Еўропы – Германію, Чэхію, Швейцарыю, Італію, Францыю. Жыў у Рыме, Дрэздэне, Жэневе. Потым канчаткова пасяліўся ў Парыжы, дзе чытаў у слаўным Каледж дэ Франс курс лекцый па славянскіх літаратурах, у якіх не забыў раскаваць і пра культуру свайго краю, прамову беларускага народа, называючы яе «самай багатай і самай чыстай». У эміграцыі паэт напісаў трэцюю частку «Дзядоў», у якой апавядаў пра сваё філамацкае юнацтва, пра турэмнае зняволенне. У 1834 г., жывучы ў Парыжы, Міцкевіч скончыў

працу над самым значным сваім творам – паэмай-эпапеяй «Пан Тадэвуш», якая стала сапраўдным гімнам роднай зямлі, неўміручай песняй яго светламу няздзейсненаму каханню. Месца дзеяння паэмы – сядзіба Верашчакаў Туганавічы (паказана там пад назвай Сапліцова), палі і лясы роднай Наваградчыны. Ды ўвогуле тута па радзіме чуецца ў кожным творы паэта, напісаным у эміграцыі. Памёр Адам Міцкевіч у 1855 г. у Канстанцінопалі, куды прывяло яго жаданне змагацца за вызваленне Айчыны. Набальзаміраванае цела паэта перавезлі ў Парыж і пахавалі ў прыгарадзе. У 1890 г. наш вялікі зямляк быў перазахаваны палякамі ў Кракаве, дзе труну з прахам паэта ўстанавілі ў падземеллі кафедральнага сабора Вавельскага замка.

СТАНІСЛАЎ МАНЮШКА

Заходнія суседзі Беларусі лічаць «бацькам польскай оперы» Станіслава Манюшку.

Дзіцячыя і юначыя гады будучага кампазітара прайшлі ў мястэчку Убель Ігуменскага павета (цяпер у Чэрвеньскім раёне) і ў Менску. Манюшка быў пачынальнікам і нашага опернага мастацтва: паставіў на менскай сцэне ў суаўтарстве з пісьменнікам Вінцэнтам Дуніным–Марцінкевічам оперу «Сялянка». Пражыўшы другую частку жыцця ў Варшаве, Станіслаў Манюшка часта натхняўся роднымі яму з малых гадоў беларускімі мелодыямі.

У Польшчы прозвішчам Манюшкі названа Варшаўскае музычнае таварыства, у Японіі – Інстытут славянскай культуры. Амаль у кожным польскім горадзе ёсць вуліца Манюшкі, у гонар кампазітара таксама названы вуліцы ў Вільнюсе, Валгаградзе, Крывым Розе і Харкаве...

Безумоўна, захоўваецца памяць пра кампазітара і ў Беларусі. Пра жыццё і дзейнасць Манюшкі сведчаць помнікі і мемарыяльныя дошкі. Вуліцы Мінска і Гродна носяць яго імя.

МЕЧЫСЛАЎ КАРЛОВІЧ

Нарадзіўся вядомы кампазітар і дырыжор Мечыслаў Карловіч у Вішневе (цяпер у Смаргонскім раёне Гродзенскай вобласці).

Мечыслава Карловіча называюць, пачынальнікам польскай сімфанічнай музыкі. Вядомасць атрымаў дзякуючы сваім сімфанічным кампазіцыям. Творчасць адносяць да плыні позняга рамантызму.

Сімфанічная паэма Карловіча «Літоўская рапсодыя» заснаваная на беларускіх народных песнях, а ў паэме «Адвечныя песні» выразна гучаць мелодыі беларускіх жалобных спеваў.

КАЯТАН КАСОВІЧ

Палачанін, сын вуніяцкага святара і выхаванец Полацкай вышэйшай піярскай вучэльні Каятан Касовіч нарадзіўся 2 мая 1814. Стаў першым у Расеі санскрытолагам – знаўцам санскрыту (даўняй літаратурнай мовы Індыі). Вучыўся ў Віцебскай гімназіі, потым на філалагічным факультэце Маскоўскага ўніверсітэта. Працаваў выкладчыкам грэчаскай мовы ў Цвярскай і 2-й Маскоўскай гімназіях. Яшчэ калі быў выкладчыкам, пачаў вывучаць і даследаваць яўрэйскую і арабскую мовы, потым санскрыт. Апошняя мовай ён валодаў так добра, што свабодна чытаў санскрыцкія помнікі «Махабхарата» і «Рамаяна», рабіў пераклады. Пераклаў «Сунд і Упесунд» (1844), «Сказанне пра Дгрову» (1848), «Васантазена, старажытнаіндыякая драма» (1849) і інш.

Каятан Касовіч склаў санскрыта-расейскі слоўнік і перакладаў адзін з найкаштоўнейшых твораў сусветнай літаратуры – індыйскую «Махабхарату».

Касовіч займаўся перакладамі з старажытных грэцкай, персідскай і габрэйскай моваў. Ён быў правадзейным сябрам французскіх, нямецкіх і англійскіх

навуковых таварыстваў. Персідскішах адзначыў Касовіча адной

з самых высокіх узнагародаў сваёй дзяржавы – ордэнам Льва і Сонца. Наведваючы ў Лондане праслаўлены Брытанскі музей, дасведчаны палачанін звярнуў увагу яго супрацоўнікаў на тое, што асірыйскія клінапісныя табліцы вісяць у іхняй экспазіцыі дагары нагамі.

Памёр Каятан Андрэевіч 26 студзеня 1883 года.

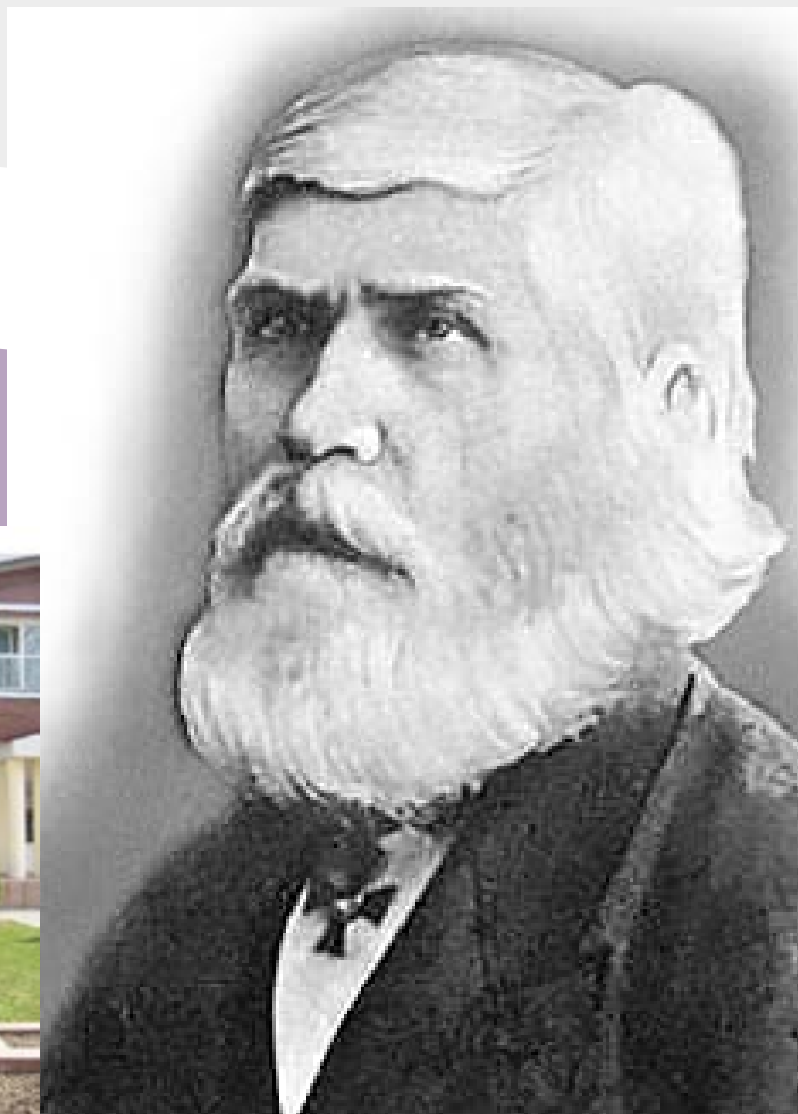
ЯЗЭП ГАШКЕВІЧ

У сям'і ўніяцкага святара нарадзіўся і Язэп Гашкевіч родам з Рэчыцкага павета. Гэты выпускнік Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі даследаваў культуру Кітая, Карэі ды Японіі, выдаў першы японска-расейскі слоўнік. Ён стаў першым расейскім консулам у Японіі, а таксама адным з першых іншаземцаў, каму японскія ўлады дазволілі наведаць унутраныя раёны краіны. Калекцыі флоры і фаўны, сабраныя ў вандроўках, Гашкевіч падараваў заалагічнаму музею ў Пецярбурзе.

Імя нашага земляка ўвекавечанае ў назвах затокі ў Паўночнай Карэі і вуліцы ў Менску. Помнікі Язэпу Гашкевічу ўсталяваныя ў горадзе Хакадзэ на японскім востраве Хакайда і ў беларускім Астраўцы, паблізу якога стаяў маёнтак, дзе вучоны пражыў апошнія гады. Письменнік Васіль Гузанаў выдаў пра Гашкевіча дакументальную аповесць «Адысей з Беларусі».

ВОСІП КАВАЛЕЎСКІ

Нарадзіўся Восіп Кавалеўскі ў мястэчку Вялікая Бераставіца. За прыналежнасць да філаматаў і філарэтаў Восіпа Кавалеўскага выключылі з Віленскага ўніверсітэта і выслалі ў Казань. Там ён дасягнуў поспехаў у вывучэнні ўсходніх моваў і асабліва зацікавіўся мангольскай. Малады навуковец шмат падарожнічаў па Манголіі ды Кітаі і вярнуўся ў Казанскі

ўніверсітэт з казначна багатым зборам рукапісаў на мангольскай, тыбецкай, кітайскай і маньчжурскай мовах. Ён выдаў граматыку мангольскай мовы, мангольска-расейска-французскі слоўнік, «Мангольскую хрэстаматыю». Кавалеўскага абралі акадэмікам Пецярбургскай акадэміі навук, а затым – рэктарам Казанскага ўніверсітэта.

ІВАН НАСОВІЧ

Іван Іванавіч Насовіч нарадзіўся 26 верасня 1788г. у в. Гразівец, цяпер Чавускі раён.

Беларускі мовазнавец лексікограф, фалькларыст і этнограф.

Скончыў Магілёўскую гімназію і духоўную семінарыю (1812). Працаваў выкладчыкам, інспектарам Аршанскага, выкладчыкам, рэктарам Мсціслаўскага духоўных вучылішчаў (1813–1822), загадчыкам, наглядчыкам, выкладчыкам Дынабургскай гімназіі, Маладзечанскага і Свянцянскага дваранскіх вучылішчаў (1822–1843). У 1843 выйшаў у адстаўку, пераехаў у Мсціслаў і заняўся навуковай працай.

Выпускнік Магілёўскай духоўнай семінарыі Іван Насовіч супрацоўнічаў з Пецябургскай Акадэміяй навук і Расейскім геаграфічным таварыствам, выконваў іх заказы і ганараваўся высокімі прэміямі. Ён склаў першы гістарычны слоўнік беларускай мовы на 13 тысяч слоў, зборнікі прыказак і прымавак, народных песняў, легендаў і баек. У гэтым дапамагалі шматлікія падарожжы па родным краі.

Галоўная праца Івана Насовіча, якая прынесла яму ўдзячную памяць суайчыннікаў, – выдадзены ў 1870 годзе «Слоўнік беларускай мовы». Туды ўвайшло болей за 30 тысяч слоў запісаных

самім аўтарам у Віцебскай, Магілёўскай, Менскай і Гарадзенскай губернях, а таксама ўзятых з даўніх помнікаў пісьменства і вуснай народнай творчасці.

Праца Насовіча – з тых, што леглі ў падмурак беларускага Адраджэння. Слоўнік перавыдадзены пры канцы XX стагоддзя і дагэтуль лічыцца ўнікальным зборам айчыннай лексікі.

Памёр 25 ліпеня 1877 года.

КАНСТАНЦІН УШЫНСКІ

Шмат хто з вас, відаць, чуў пра знакамітага педагога Канстанціна Ушынскага. Паводле апошніх звестак, гэты асветнік і заснавальнік педагогічнай навукі ў Расеі нарадзіўся не ў Туле (так сцвярджаюць расейскія даведнікі і энцыклапедыі), а ў сям’і беларускага шляхціча пад Маладзечнам.

У сваіх педагогічных кнігах, падручніках і артыкулах Ушынскі падкрэсліваў: школа павінна не толькі падрыхтаваць чалавека да жыцця і працы, але і выхаваць пачуцці патрыятызму, абавязку перад народам. Ён лічыў, што ў выхаванні дзяцей велізарную ролю адыгрывае сям’я. Вялікую ўвагу Ушынскі надаваў мове навучання і быў перакананы, што кожны народ мае права мець

школу на роднай мове.

Настаўніку настаўнікаў, як называлі Ушынскага, належаць мудрыя словы-папярэджанне: «Калі вымерла мова ў вуснах народа, вымер і народ».

Уявіце, колькі зрабіў бы для свайго народа Канстанцін Ушынскі, калі б тады існавалі беларуская дзяржава і адукацыя на беларускай мове...

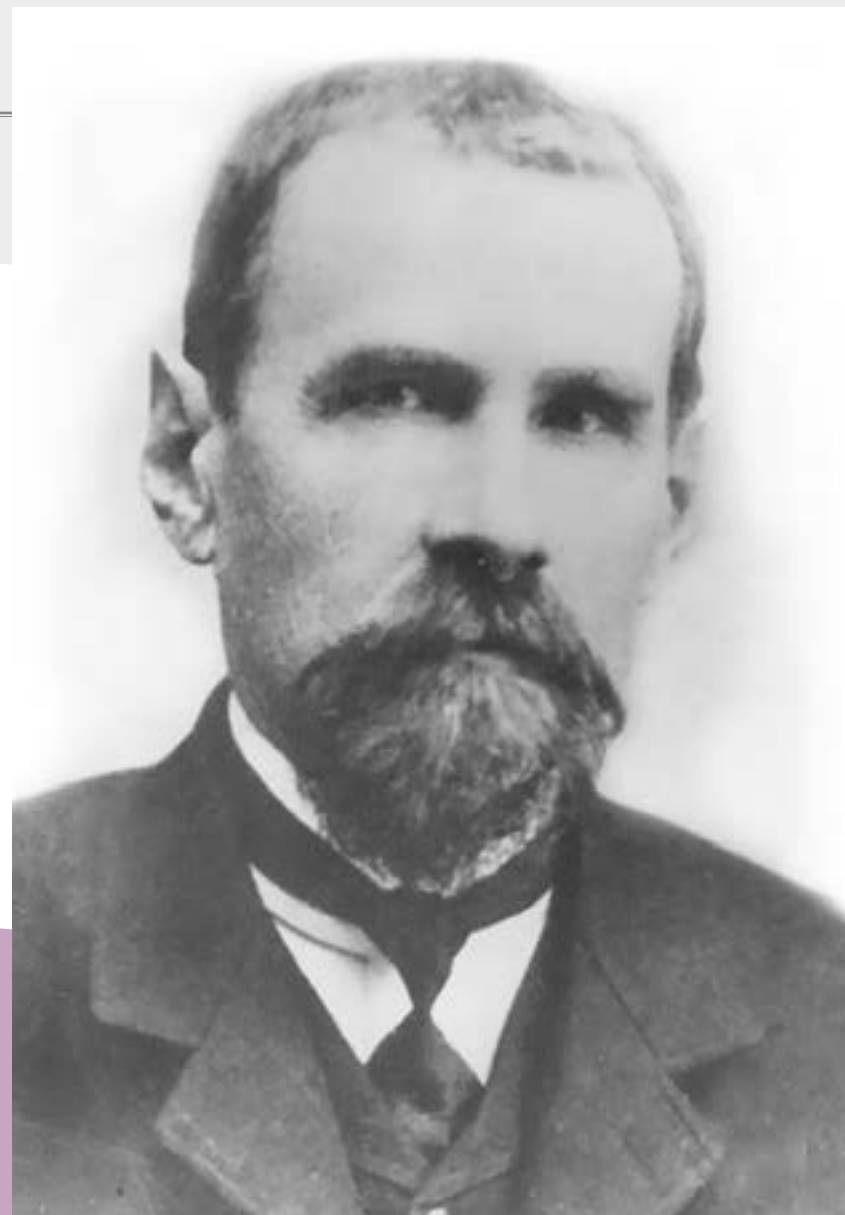
ЭДВАРД ПЯКАРСКИ

Эдвард Пякарскі (1858-1934) этнограф, географ і фалькларыст Эдварда Пякарскага, які нарадзіўся ў Ігуменскім павеце, лічаць «бацькам якуцкай літаратуры». За ўдзел у руху рэвалюцыянераў-народнікаў Пякарскага адлічылі з інстытута без права паступаць у вышэйшыя навучальныя ўстановы. Яго выслалі ў Якуцію, дзе давялося пражыць дваццаць гадоў. Навуковы склад розуму Пякарскага не дазваляў яму сядзець без справы. Ён заняўся вывучэннем якуцкіх традыцый і абрадаў, казак і песняў. Але галоўным клопатам стала складанне першага ў гісторыі слоўніка якуцкай мовы.

У гонар Эдуарда Пякарскага ў Якуцку названыя вуліца і школа, створаны яго музей. Урад сучаснай Рэспублікі Саха (Якуціі) заснаваў стыпендыі імя Пякарскага і выдзеліў грошы на рэстаўрацыю ягонага паўразбуранага надмагілля ў Пецярбурзе. Мясцовыя чыноўнікі помнікам слаўтаму беларусу не цікавіліся...

Навукова-папулярнае выданне

АГМЕНЬ

Штогоднік-альманах Цэнтра славянскіх моў і культур

ВЫПУСК 3

Тэхнічны рэдактар Г.У. Разбоева
Камп'ютарны дызайн А.У. Табанюхава

Падпісана ў друк .02.12.2021. Фармат 60x84 ¹/₈. Папера афсетная.
Ум. друк. арк. 7,21. Ул.-выд. арк. 4,03. Тыраж 9 экз. Заказ 188

Выдавец і паліграфічнае выкананне – установа адукацыі
“Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі ў якасці выдаўца,
вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў
№ 1/255 от 31.03.2014.

Надрукавана на рызографе ўстановы адукацыі
“Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”.
210038, г. Віцебск, Маскоўскі праспект, 33.